

these organizations in the process of the implementation of human rights activities within the limits of their powers and which cause certain consequences, are the measures enshrined in the law, through which the prevention and prevention of violations of the law takes place rights, renewal of violated rights and influence on the offender. The methods of non-state protection of human rights and freedoms that are used by human rights organizations in the sphere of local self-government are considered, and which are receptions, means and methods of influence of human rights activists on bodies of local self-government, subjects who violated the rights of the individual in order to achieve socially useful result.

Human rights organizations at the local level have inherent functions that logically follow from the nature and objectives of their activities: the consideration of claims of individuals and legal entities or their associations of non-compliance with human rights and freedoms enshrined in the Constitution, international law and national legislation; informing the applicant of a statement about his rights and possibilities of their legal protection and assistance to him in accessing these means; the implementation of mediation functions for the restoration of violated rights and freedoms through the conciliation procedure; conducting public investigations into human rights violations.

Public human rights organizations are active participants in human rights activities in the field of local self-government. They provide a balance of human rights and community interests; promote the application of the human rights protection approach in all types of activities of local authorities and management; perform an important control and oversight function by observing all the subjects of local self-government the rights and legitimate interests of the community and its members; carry out monitoring and provide an independent expert assessment of the results of the activities of local self-government bodies; through direct participation and interaction with local authorities, provide assistance that is not fully provided by state, social institutions, state human rights organizations; contribute to increasing social security and improving the quality of life of citizens.

Key words: *human right, municipal human right, human rights protection, public human rights organizations, local self-government, principles and forms of activity, functions.*

Стаття надійшла до редакції 15.10.2018 р.

УДК 342.1

Б. М. Свірський

ДЖЕРЕЛА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена дослідженню впливу нормативно-правових норм на забезпечення дотримання конституційного принципу дотримання прав і свобод людини і громадянина співробітниками правоохоронних органів. Акцентується на особливостях впливу міжнародних правових актів на розвиток та становлення вітчизняного законодавства в цьому сегменті.

Ключові слова: *права і свободи, верховенство права, міжнародно-правові акти, посадові особи, правоохоронні органи.*

Постановка проблеми. Реалізація конституційних положень, що проголошують Україну як демократичну, соціальну і правову державу неможлива без усебічного зміцнення законності й правопорядку, забезпечення прав і свобод громадян.

Суспільство і державу цікавить не тільки результат діяльності правоохоронних органів, а й те, як цей результат досягається. Вимога боротися за дотримання правопорядку законними методами і засобами залишається особливо важливою, коли в Україні будуються правова держава і громадянське суспільство.

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Зазначене Конституційне положення визначає один із найважливіших напрямів діяльності держави в сучасних умовах, у тому числі й проблеми забезпечення прав і свобод людини. [1]

Права людини є складним, багатовимірним явищем. Вони є комплексом істотних, невідчужуваних та непорушних свобод, юридичних можливостей, які замовлені фактом існування людини в суспільстві та одержали правове закріплення. Права людини охоплюють сферу відносин індивіда з державою, у якій вона розраховує не тільки на захист своїх прав від незаконного втручання, але й на активне сприяння держави щодо їх реалізації.

Пріоритет прав і свобод людини у XXI ст. є доктринальною аксіомою та системоутворюючим принципом, що конструює основи правопорядку демократичних принципів правових держав сучасності.

Більшість держав об'єднали зусилля для вироблення критеріїв визначення обсягу і змісту прав людини, засобів їх забезпечення та захисту, створивши потужну національну систему відповідних механізмів рамках ООН, РС, ЄС тощо.

Виклад основного матеріалу. Права і свободи людини і громадянина – це певні можливості особи, необхідні для її існування і розвитку, які визнаються невід'ємними, мають бути загальними й рівними для кожного, забезпечуватись і захищатись державою в обсязі міжнародних стандартів. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. [2]

Зазначені конституційні приписи є основоположними для діяльності органів поліції, їх закріплено в чинному законодавстві. Принцип дотримання прав і свобод людини передбачає:

- закріплення прав та свобод людини системою нормативно-правових актів; – відповідність проголошених прав і свобод міжнародно-правовим стандартам;
- наявність універсального характеру прав і свобод, необхідних для цивілізованої життєдіяльності людини;
- створення засобів реалізації декларованих прав і свобод, що становлять поняття механізму;
- закріплення конституційного обов'язку держави щодо захисту прав та свобод людини;
- єдність прав та обов'язків суб'єктів, коли право одного є межею свободи іншого, а обов'язок визнається основною гарантією реалізації суб'єктивного права;
- неможливість використання прав і свобод людини проти державного ладу та інтересів суспільства.

Одним із перших міжнародно-правових актів сучасності, що окреслив основоположні права людини є Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948р., яка визначила, що:

- Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. (ст.1)
- Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканість. (ст.3)

Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання. (ст.5) [3]

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950р.) підтвердила концептуальні положення Загальної декларації прав людини, відповідно до якої користування правами та свободами має бути забезпечене без дискримінації за будь якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або за іншою ознакою. [4]

Хартія основних прав Європейського Союзу від 07.12.2000, (ст. 21) розширила перелік дій, які підпадають під заборону, а саме: дискримінації будь-якого виду, зокрема за ознаками статі, раси, кольору шкіри, етнічного чи соціального походження, генетичних характеристик, мови, релігії, політичних або інших поглядів, належності до національної меншини, майнового стану, походження, обмеженої працездатності, віку або сексуальної орієнтації; [5]

Генеральна Асамблея ООН 9 грудня 1975 року прийняла кодекс поведінки посадових осіб у підтриманні правопорядку, який посилаючись, зокрема, на Загальну декларацію прав людини та Міжнародні пакти про права людини; посилаючись також: на Декларацію про захист усіх осіб від тортур та інших жорстоких; нелюдських або принижуючих людську гідність видів поводження та покарання визначив:

- Посадові особи у підтриманні правопорядку постійно виконують покладені на них законом обов'язки, служачи громаді та захищаючи всіх осіб від протиправних актів у відповідності до високого рівня відповідальності, що вимагає їхня професія. (ст.1)

- При виконанні своїх обов'язків посадові особи у підтриманні правопорядку поважають та захищають людську гідність; підтримують та захищають права людини стосовно всіх осіб. (ст.2)

Посадові особи у підтриманні правопорядку можуть застосовувати силу тільки у випадку крайньої необхідності і в такій мірі, в якій це вимагається для виконання їхніх обов'язків. (ст.3) [6]

Парламентська Асамблея Ради Європи у своїй резолюції № 690 (1979) «Декларація поліції» звернула увагу на те, що... «поліцейський повинен виконувати покладені на нього законом обов'язки щодо захисту своїх співгромадян і суспільства від насильства, грабежу та інших суспільно небезпечних дій, як це встановлено законом». [7]

Подібні вимоги зазначені також у «Європейському кодексу поліцейської етики» (2001р.), а саме: - поліцейські повинні мати людську гідність та дотримуватися основних прав і свобод людини у тому вигляді, в якому вони закріплені, зокрема в Європейській конвенції про права людини. [8]

Подальший розвиток інститут захисту прав людини знайшов у рішенні Конгресу ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками від 21 травня 1986 р., який прийняв основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами по підтриманню правопорядку, та звернув увагу на те, що робота посадових осіб по підтриманню правопорядку має велику соціальну важливість і що тому необхідно підтримувати на належному рівні і, за необхідності, поліпшувати умови праці і становище цих посадових осіб, а також враховуючи, що загроза життю і безпеці посадових осіб по підтриманню правопорядку повинна розглядатися як загроза стабільності суспільства в цілому, визначила:

1. Уряди та правоохоронні органи приймають і здійснюють норми і нормативні положення про застосування посадовими особами по підтриманню

правопорядку сили та вогнепальної зброї проти людей. При розробці таких норм і положень уряди та правоохоронні органи постійно враховують етичні питання, пов'язані з застосуванням сили та вогнепальної зброї.

2. Уряди та правоохоронні органи розробляють якомога ширший арсенал засобів і забезпечують посадових осіб по підтриманню правопорядку різними видами зброї та боєприпасів, що дозволяють диференційовано застосовувати силу і вогнепальну зброю. У їх число входить розробка нейтралізуючих видів зброї, що не призводять до смерті, застосовуваної в належних ситуаціях, з метою все більшого звуження сфери використання засобів, здатних убити або поранити. [9]

Діяльність Національної поліції у сфері забезпечення реалізації міжнародних стандартів прав людини здійснюється у відповідності до Конституції України (ст.3).

На поліцейських покладено завдання служіння народу шляхом виконання своїх повноважень, пов'язаних із регулюванням і наглядом за різними сферами життєдіяльності суспільства. До послуг, які відповідно до ст.2 Закону України «Про Національну поліцію» належать:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидія злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. [10]

Свою діяльність поліція здійснює на засадах верховенства права, незалежно від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадських об'єднань; забезпечення захисту прав і свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності; здійснення діяльності у взаємодії з населенням на засадах партнерства; громадського контролю.

Безпосередньо вимоги до дотримання прав і свобод людини з боку поліцейських визначені у ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію», де визначено:

1. Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації.

2. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції.

3. Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування.

4. Поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

У разі виявлення таких дій кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування.

5. У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками.

Ці нормативні приписи визначають, що права і свободи людини і громадянина - це

певні можливості особи, необхідні для її існування і розвитку, які визнаються невід'ємними, мають бути загальними й рівними для кожного, забезпечуватись і захищатись державою в обсязі міжнародних стандартів. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Зазначені конституційні приписи є основоположними для діяльності органів поліції, їх закріплено в чинному адміністративному кримінальному, та кримінальному-процесуальному законодавстві.

У Стратегії розвитку органів внутрішніх справ від 15. листопада 2017р. зазначено, що:

- поліція повинна захищати права людини, особливо ті, які є необхідними для вільної політичної діяльності в демократичному суспільстві;
- поліція має впроваджувати процедури та нормативні акти, які унеможливають здійснення свавільних арештів і затримань, забезпечують захист затриманих осіб від катування та жорстокого поводження;
- у поліцейських підрозділах має бути запроваджено спеціальне навчання персоналу з метою забезпечення прав людини в діяльності органів внутрішніх справ; випадки застосування сили та фізичного примусу мають суворо регламентуватися детальними нормативними приписами, у переважній більшості санкціонуватися і ретельно розглядатися керівництвом поліції спільно з іншими органами, що контролюють діяльність поліції. [11]

Основний Закон (ст.64) визначив, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Такими обмеженнями може бути необхідність:

- запобігти злочинів чи його перепинити;
- урятувати життя людей та майна, здійснити безпосереднє переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину;
- з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи;
- забезпечити інтереси національної безпеки, територіальну цілісність, громадський порядок, економічний добробут;
- забезпечити охорону здоров'я і моральність населення, захистити репутацію або права і свободи інших людей;
- запобігти розголошенню інформації, одержаної конфіденційно; – підтримати авторитет і неупередженість правосуддя тощо.

При цьому конкретні права і свободи громадян за загальним правилом мають такі ж само конкретні підстави їх обмеження. Тому не може бути обмежене, скажімо, право на свободу світогляду і віросповідання необхідністю з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, а право на недоторканість житла – необхідністю запобігти розголошенню інформації, одержаної конфіденційно.

Висновки. Конституція України забороняє протиправні дії, які безпосередньо порушують права на людську гідність, а саме:

- катування;
- жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження;
- застосування жорстоких, нелюдських, таких, що принижують людську гідність, покарань; використання людини (без її волі) для наукових, медичних чи інших дослідів.

Згідно з Конституцією України кожен:

– має право на повагу до його гідності, не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню (ст. 28);

– має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. (ст. 55)

Згідно з Конвенцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (Конвенцію ратифіковано указом Президії Верховної Ради Української РСР від 26.01.1987 № 3484-XI) термін «катування» означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або страждання (фізичне чи моральне) щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими або іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, з їх відома чи з їх мовчазної згоди. У цей термін не охоплює біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи які спричиняються ними випадково. [12]

Отже, жодні виняткові обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141
2. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні. /Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАНУ; К., вид. «Юридична думка», 2008 – С. 251.
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. / Прийнята ГА ООН і проголошена в резолюції.
4. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. / Ратифікована ВР України 17.07 1997 р.
5. Хартія основних прав Європейського Союзу від 07 грудня 2000 р.
6. Кодекс поведінки посадових осіб у підтриманні правопорядку від 17 грудня 1979 р. / Резолюція ГА ООН 34/169.
7. Парламентська Асамблея ради Європи резолюція № 690 (1979) «Декларація поліції» / Сб. документів РЄ ; СПАРК, 1998 С. 77-81
8. Європейський кодекс поліцейської етики Резолюція Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам – учасницям РЄ . Ухвалена Комітетом Міністрів 19.09.2001 на 765 засіданні заст. міністрів – 50 с.
9. Рішення Конгресу ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками від 21.05.1986 р.
10. «Про національну поліцію» Закон України від 02.07.2015 р. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст.379.
11. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ на період до 2020 року. / Розпорядження Кабінету Міністрів України №1023 від 15.11. 2017 р.
12. Конвенція проти катувань та інших жорстоких і нелюдських або таких, що принижують гідність видів поводження і покарання / Ратифікована ВРУ із застереженням № 3484 від 26.01.1987 р.

В. М. Svirskiy

SOURCES OF NORMATIVE-LEGAL PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOM OF LAW IN LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES

The article is devoted to the study of the influence of normative and legal norms on ensuring compliance with the constitutional principle of observance of human and civil rights and freedoms by law enforcement officers. The article focuses on the peculiarities of the influence of international legal acts on the development and formation of domestic legislation in this segment.

Key words: *rights and freedoms, rule of law, international legal acts, officials, law enforcement bodies.*

Стаття надійшла до редакції 15.10.2018 р.

УДК 343.9(045)

В. В. Польщик

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

У статті розглядаються особливості тактики проведення пред'явлення для впізнання за участю неповнолітніх. На основі аналізу спеціальної літератури та кримінального процесуального законодавства надано порядок підготовки до проведення пред'явлення для впізнання. Приділена увага тактичним прийомам проведення розглядуваної слідчої дії. Висвітлено вікові та можливі індивідуальні особливості неповнолітніх, а також їх вікові класифікації. Автором надано обставини, які підлягають встановленню щодо неповнолітнього під час досудового розслідування і встановлено фактори, що впливають на ефективність проведення пред'явлення для впізнання за участю неповнолітніх. Акцентовується увага на умови, за яких проведення досліджуваної слідчої дії є малоефективним.

Ключові слова: *криміналістична тактика, слідча (розшукова) дія, пред'явлення для впізнання, слідчий, неповнолітні.*

Актуальність теми. Проведення пред'явлення для впізнання є однією з найскладніших слідчих (розшукових) дій в роботі слідчого, оскільки потребує особливої уваги до її підготовки, що пов'язано із залученням певної кількості учасників, вирішенню конкретних тактичних завдань. Особливого навантаження надає участь неповнолітніх, що потребує від слідчого ретельної підготовки до її проведення і врахування додаткових обставин, зокрема: вікових, психологічних та процесуальних. І хоча певні науковці зверталися до дослідження означеної тематики, проте дотепер залишається низка питань, які потребують свого вирішення. Крім того, наявна негативна тенденція щодо вчинення правопорушень як неповнолітніми, так і стосовно них, що дозволяє говорити про актуальність обраної теми.